

Už v prvých dňoch novembrových udalostí v roku 1989 sa spolu s hlasmi tribúnov k slovu hlásili iniciátori rôznych aktivít. Medzi nimi zaznel aj hlas Petra Haulika z Prievidze, neúnavného propagátora separovaného zberu odpadu. Skutočnosť, že v konečnom dôsledku mu vlastne ide o ochranu životného prostredia, teda o bytostný záujem každého jednotlivca, si ľudia v drvivej väčšine vôbec neuvedomovali.

Preto ho takmer vôbec nepočúvali. Ani tí, v ktorých moci bolo za čistotu životného prostredia vážne zabojovať dobrým a vecným zákonom o odpadoch, spolu s jeho širokou propagáciou. Dokazuje to fakt, že Zákon č. 223/2001 Z. z., o odpadoch bol účinný od 1. 7. 2001 a počas svojej 13-ročnej histórie ho vyše 30-krát novelizovali. Od 1. 1. 2016 je s výnimkou niektorých ustanovení so stanovenou neskoršou lehotou účinnosti platný Zákon č. 79/2015 Z. z., o odpadoch, ktorý však tiež nie je zvláštnym víťazstvom.

Minister životného prostredia SR Ing. László SOLYMOS.

Zber triedeného odpadu je v životnom záujme ľudí

Peter Haulik už nie je medzi nami. Propaganiu triedenia a zberu druhotných surovín v domácnostiach či na pracoviskách sa Haulik venoval takmer 40 rokov. Tvrdil, že všetky zvyšky spotreby majú svoju cenu a sú vhodné na opätovné spracovanie. Dôležité je, aby ich ľudia vzájomne nemiešali. Ich triedenie je potom veľmi pracné a tak jednoducho putujú na skládky. Spoločnosť preto podľa neho prichádza o veľké hodnoty, pretože iba tri percentá druhotných surovín sa vracajú späť do výroby.

VAŽNE ČÍSLA

Začiatkom deväťdesiatych rokov Haulik vzbudil pozornosť, keď vtedajšieho predsedu československej federálnej vlády Václava Klauza verejne obvinil, že svojou hospodárskou politikou, v ktorej nepočíta s využívaním druhotných surovín, spôsobil štátu vyše 500-miliardovú škodu.

Zdá sa vám, že ide o prehnané, z rukáva vytiahnuté číslo? Nuž sa pozrime na niekoľko faktov.

V roku 2006 Haulik zozbieral zo šesťdesiatich reštaurácií v Prievidzi a okolí viac než štyridsaťšesť ton čistého roztriedeného skla, sklenených črepov. Tie mu do pripravených košov odkladal personál. Ďalšie štyri tony predstavovali PET-flaše, papier a hliníkové obaly. Čistú surovinu preberal od neho prievidzský podnik technických služieb mesta a odvážal ju spracovateľom. Za to dostával od mesta peniaze podľa hmotnosti vytriedeného materiálu, ktorý nie je treba odviezť na skládku toho komunálneho odpadu.

Rakúska spoločnosť EVN v súčasnosti po železnici priváža do spaľovne v Zwentendorfe týždenne 700 ton odpadu z Ríma a mení ho na elektrickú energiu pre domácnosti.

Hlavné mesto Talianska si nevedelo dať rady s odpadkami z domácností, ktoré „krášlili“ aj najväčšie a najnavštevovanejšie turistické atrakcie mesta. Radnica sa preto rozhodla zbaviť sa odpadu jeho vývozom za hranice.

Rakúska spoločnosť EVN, ktorá taliansky odpad likviduje, patrí medzi najväčšie energetické koncerny v Rakúsku. Je popredným výrobcom elektrickej energie, zaoberá sa aj dodávkami plynu či odpadovým hospodárstvom. Väčšinu energie vyrába v tepelných elektrárnach.

Spaľovaný odpad v jednom z prevádzkových areálov v Zwentendorfe neďaleko Viedne, kde mala v sedemdesiatych rokoch minulého storočia začať fungovať prvá rakúska atómová elektrárňa z plánovaných šiestich, slúži na výrobu pary, ktorá sa dodáva do neďalekej tepelnej elektrárne. Tá produkuje elektrinu pre zhruba 170-tisíc domácností v Dolnom Rakúsku približne z milióna ton druhotných surovín.

Atómovú elektrárňu dokončili v roku 1978, ale občianske referendum zabránilo jej prevádzkovanie a zakázalo výstavbu ďalších. Bez mála tridsať rokov objekt stál bez využitia, kým ho v roku 2004 odkúpila skupina EVN na spracúvanie odpadových surovín a likvidáciu škodlivín ekologickým spôsobom pri teplote na 1 000 °C.

ZMENY V ÚNII

Skutočnú hodnotu druhotných surovín si uvedomujú v prvom rade ich spracovatelia, pre ktorých sú odpady zdrojom podnikania. Až v druhom rade ju v Slovenskej republike pod legislatívnym tlakom vnímajú výrobcovia a zatiaľ najmenej pozornosti zberu a triedeniu druhotných surovín venujú občania. Podobné skúsenosti majú tiež členské štáty Európskej únie, v ktorých desiatročia v tomto smere chýbala osvetová práca, zákony a aj tradícia. Do tejto skupiny krajín patria okrem nás napríklad Bulharsko, Česká republika, Maďarsko, Poľsko a ďalšie. Všetky čakajú významné reformy odpadového hospodárstva.

Rok 2017 sa stal rokom, ktorý určil, ako bude Európa ďalej nakladať s odpadmi. Európsky parlament totiž v marci schválil pozíciu k legislatívnym návrhom, ktoré majú členské štáty posunúť k tzv. obehovému hospodárstvu.

Legislatívne návrhy, ktoré sú súčasťou balíka, menia šesť rôznych smerníc z oblasti odpadov, obalov a výrobkov po lehote životnosti. Európska komisia však v nového balíčka vymedzuje aj širší kontext obehového hospodárstva.

V sprievodnom Oznamení sa preto zamerala na fázu výroby, dizajn výrobkov, opraviteľnosť výrobkov, spotrebnú fázu, zelené verejné obstarávanie, odpadové hospodárstvo, trh s druhotnými surovinami, prioritné oblasti (plasty, potravinový odpad, stavebný a demolačný odpad, kritické suroviny, biomas a bioprodukty), inovácie a investície, monitoring obehového hospodárstva a indikátory.

Zmeny európskych predpisov sprísňujú podmienky pre skládkovanie odpadov. Mi-

nisterstvo životného prostredia obehové hospodárstvo jednoznačne podporuje. Podľa odhadov môže posilňovanie obehového hospodárstva priniesť napríklad v Českej republike, kde sa momentálne energeticky využíva asi len 10 percent odpadov, vyše 40 000 nových pracovných miest.

Ide o nasmerovanie odpadového hospodárstva od jednoduchého skládkovania k premeňovaniu odpadov na zdroje, predchádzanie vzniku odpadov a začatie väčšieho materiálového a energetického využívania odpadov.

Smernica o odpadoch a smernica o skládkach odpadov obsahuje možnosť predĺženia lehoty na dosiahnutie stanovených cieľov pre niektoré štáty.

O nastavení výnimiek sa viedli diskusie medzi členskými krajinami ako o jednej z kľúčových otázok pre posun celého balíka.

Oblasť energetického využitia komunálnych odpadov má veľký potenciál rozvoja.

Takisto predpokladané schválenie európskeho záväzného cieľa na zníženie skládkovania komunálnych odpadov v smernici o skládkach odpadov môže znamenať ďalší impulz pre rozvoj energetického využitia odpadov, pretože sa dá predpokladať, že nie všetok odpad, ktorý nebude možné skládkovať, sa presunie do recyklácie.

Dôležité je aj povedať, že ani podľa Európskej komisie nie je v EÚ nadbytok kapacít pre energetické využitie komunálnych odpadov a Európska komisia vo svojom poslednom oznámení na energetické zhodnocovanie odpadov uvádza, že nedostatok kapacít energetického využitia odpadov znamená závislosť krajín od skládkovania. Ale Európska komisia nemá rozvoj energetického využitia odpadov ako prioritu, a to sa premieta do ochoty na financovanie projektov v tejto oblasti.

SITUÁCIA U NÁS

Slovenská republika v uplynulom volebnom období už urobila niekoľko legislatívnych krokov v súlade s Programovým vyhlásením vlády SR na roky 2012 – 2016. Na základe legislatívneho zámeru, prijala nový zákon o odpadoch, ktorý spĺňa podmienky technického predpisu, vyplývajúce zo smernice 94/62/ES o obaloch a odpadoch z obalov.

Hoci účinnosť nadobudol zákon 79/2015 Z. z., o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov 1. 1. 2016, s výnimkou niektorých ustanovení so stanovenou neskoršou lehotou účinnosti, mal už po desiatich mesiacoch prvú novelizáciu.

Kameňom úrazu, ktorý si vyžiadal zmenu, bol už zrušený §58 o povinnosti všetkých podnikateľov bez ohľadu na to, či sa zaoberajú výrobnou činnosťou, obchodnou činnosťou alebo poskytovaním služieb, viesť veľmi detailnú a administratívne náročnú evidenciu o každom odpade a podávať o tom mesačné hlásenia. Pod odpadom sa rozumie hnuiteľná vec alebo látka, ktorej sa jej držiteľ zbavuje, chce sa jej zbaviť alebo je povinný sa jej zbaviť. Držiteľom odpadu je pôvodca odpadu alebo osoba, ktorá má odpad v držbe. Pôvodcom odpadu je každý, koho činnosťou odpad vzniká. Ak si teda napríklad podnikateľ kúpi pero a po vypísaní ho zahodí, stal sa z tohto pera odpad. Pôvodcom odpadu v podobe tohto vyhodneného pera bude práve podnikateľ, ktorý

sa ho zbavuje, a nie ten, ktorý pero vyrobil (z pera sa odpad stal až u podnikateľa, ktorý ho používal, u výrobcu pero ešte odpadom nebolo). A keďže tento podnikateľ je pôvodcom odpadu z pera, je podľa zákona o odpadoch aj držiteľom tohto odpadu.

V zmysle predpisov za porušenie každej jednej zo stanovených povinností mala byť podnikateľovi uložená pokuta vo výške od 500 eur do 50 000 eur.

Z pochopiteľných dôvodov protestom a výhradám voči tejto norme nebolo konca. K uvedenému som zaujal toto stanovisko: „Keď sa ľudstvo prvýkrát začalo zaoberať ekológiou, bola hlavnou myšlienkou ochrana prírody pred činnosťou človeka. Dnes je situácia ešte vážnejšia. Ochrana životného prostredia je už aj ochranou človeka a jeho zdravia pred činnosťou človeka.“ V tomto duchu sa nieslo predsedníctvo v Rade EÚ a ponese sa i najbližšie priority slovenského envirorezortu. Moja strana Most-Híd mala voči spomínanému zákonu už v pripomienkovom procese množstvo poznámok.

NÁSTUP NOVIEL

Jedna z mála príjemných legislatívnych vecí v odpadovom hospodárstve sa stala už v októbri 2016. Poslanci Národnej rady SR Zákonom číslo 313/2016 s účinnosťou od 1. 1. 2017 schválili zrušenie nešťastného §58 s veľkým dosahom, ktorý výrazne znepříjemnil život firmám a živnostníkom. Zvyšoval administratívnu záťaž a nepriamo sa zakázalo skládkovanie odpadov z obalov. Problémy boli tiež s vyplňaním údajov daného tlačiva. Výsledkom bolo, že MŽP SR zbieralo absolútne skreslené, orientačné, teda nepoužiteľné údaje.

Na marcovej schôdzi v roku 2017 parlament schválil ďalšiu novelu zákona o odpadoch. Otvoril ho pre spolpatnenie plastových tašiek a využil ho aj na zmeny, po ktorých volali napríklad potravinári či vydavatelia. „Novela zákona má jediný cieľ – znížiť spotrebu, a tým i produkciu ľahkých plastových tašiek. Jednoduchým spôsobom – spolpatnením. Lhká plastová taška sa totiž stala symbolom nezmyselnej záťaže životného prostredia. Veľmi rýchlo sa z nej stáva odpad. Zákazníkov často slúžia menej ako hodinu. A tak ich už od 1. januára 2018 nikde nedostaneme k nákupu zadarmo.“

Je to zvyk, som presvedčený, že ľudia sa pomaly vrátia k tomu, že budú chodiť na nákup s vlastnými taškami, tak ako v minulosti.

Na jedného Slováka pripadá podľa organizácie Envi-pak ročne spotreba 466 tašiek, kým priemerná spotreba v EÚ je okolo 200 tašiek na občana.

2017 – ROK ZMIEN

V roku 2017 pokračovalo Slovensko v nastavovaní nových regulácií v odpadovom hospodárstve, najmä novelizáciou zákona o odpadoch, vykonávacích vyhlášok a pripravou nového zákona o poplatkoch za uloženie odpadov.

Tento rok sa tiež naplno rozbehlo nové financovanie triedeného zberu odpadov, zanikol Recyklačný fond, rozbehli sa dotácie na zhodnocovanie bioodpadov a prebehli prvé

kontroly organizácií zodpovednosti výrobcov.

Európsky trh zasiahla „plastová kríza“, spôsobená novými čínskymi reguláciami a nedostatkom dopytu aj spracovateľských kapacít v Európe.

Po novele zákona o ovzduší v októbri poslanci parlamentu schválili aj druhý pilier ochrany zdravia obyvateľov a životného prostredia na Slovensku – aplikačnú novelu zákona o odpadoch. Tá zlepšuje systém nakladania s odpadmi, aby sa tak oplátilo na Slovensku triediť a recyklovať.

Za novú odpadovú legislatívu už hovoria konkrétne čísla. V roku 2014 dosiahla miera recyklácie na Slovensku 10 percent, v roku 2015 už 15 a v roku 2016 až 23 percent.

Novela sprehľadňuje, zjednodušuje a zefektívňuje systém odpadového hospodárstva. Som rád, že aj poslanci si uvedomujú svoju zodpovednosť voči životnému prostrediu a podporujú také zmeny, ktoré pomôžu viac odpad triediť a recyklovať, a tak obmedzia sklád-kovanie.

Novela zákona reaguje na požiadavky trhu. Predovšetkým odbremení asi 2500 malých podnikateľov od zbytočnej administratívy. Podnikatelia, ktorí za rok uvedú na trh menej ako 100 kg obalových či neobalových výrobkov už nebudú musieť plniť všetky povinnosti. Stačí sa jednorázovo zaregistrovať a viesť evidenciu. Týka sa to asi 2 500 podnikateľov.

Zároveň sa sprehľadňuje systém odpadového hospodárstva. Častou pripomienkou zo strany výrobcov bolo, že dostatočne nevidia do hospodárenia ich organizácie zodpovednosti výrobcov. Novela posilňuje kontrolu v organizácii zodpovednosti výrobcov zo strany štátu aj zo strany samotných výrobcov.

Novela zákona o odpadoch sprísňuje dodržiavanie odpadového systému. Zavádza totiž pokuty pre Organizácie zodpovednosti výrobcov, ak nezabezpečia zberné nádoby na triedený zber. Inými slovami, ak obec poctivo triedi, no nemá kam vytriedený odpad dávať, je to chyba OZV a porušenie zákona.

V rámci medzirezortného pripomienkového konania prišlo k novele zákona o odpadoch zhruba 960 pripomienok, z toho 634 zásadných. Počas jedného mesiaca rokovania presiahli vyše 100 hodín. Viac ako polovicu rozporov sa podarilo odstrániť. Či si to niekto uvedomuje alebo nie, odpad sa týka každého jedného človeka, podnikateľa, firmy či inej inštitúcie. Tie najpálčivejšie problémy sa nám podarilo vyriešiť.

Odpadová legislatíva prechádza od roku 2016 veľkými zmenami. Dôvodom je fakt, že na Slovensku sa vyprodukuje takmer 2 mil. ton komunálnych odpadov a až vyše dve tretiny z tohto množstva skončia na skládkach odpadov. Slovensko má pritom povinnosť do roku 2020 triediť a recyklovať 50 percent všetkých komunálnych odpadov.

Zákon o odpadoch je mladý a stále sa vyvíja. Nie je preto možné vyriešiť všetky problémy šmahom čarovného prútika. Niektoré veci si vyžadujú ďalšiu diskusiu a rokovania. Tam, kde sa nenašla zhoda, a tam, kde je problém potrebné riešiť komplexnejšie a s potrebou dlhšieho časového priestoru, ideme rokovať ďalej. Ministerstvo preto bude pokračovať s partnermi v ďalších rokovaniach ako odpadovú legislatívu zlepšiť a zdokonaľiť.

Zmeny nastávajú aj v prípade drobného stavebného odpadu. Konkrétne obce majú na výber zaviesť množstvový zber tohto druhu odpadu – to znamená, že výška poplatku je priamo úmerná množstvu vyprodukovaného drobného stavebného odpadu, alebo obce môžu zaviesť paušálny poplatok za tento odpad. Obec tak má možnosť vybrať si taký systém, ktorý bude pre ňu a jej obyvateľov najvhodnejší.

Zjednodušil sa zber odpadových pneumatík, ktoré často skončili voľne pohodené v prírode a predstavovali tak hrozbu nielen pre životné prostredie. Novelou zákona sa upravili a spresnili ustanovenia týkajúce sa nakladania s odpadovými pneumatikami, ktoré sa budú zbierať v rámci spätného zberu bezplatne nielen u distribútorov alebo v servisoch, ale aj na zberných dvoroch alebo na iných určených miestach v obciach.

POVEDOMIE RASTIE

Ekologickejšiemu mysleniu má pomôcť aj Zelený vzdelávací fond, ktorý slúži na výchovné a vzdelávacie účely pre deti a mládež. Jeho cieľom je podporovať malé projekty na budovanie environmentálnej osvetu a povedomie.

Vzťah k životnému prostrediu treba začať rozvíjať už v tých najmenších, a to rôznymi vzdelávacími aktivitami. Predstavujem iniciatívu Tvoríme zelené Slovensko – Green Slovakia. Tri samohlásky „e“ v názve reprezentujú efektivitu, ekológiu a edukáciu.

Táto značka bude jednotná pre všetky aktivity, ktoré smerujú k zlepšeniu životného prostredia. Cieľom týchto iniciatív, ale aj ďalších, ktoré plánujeme, je zabezpečiť permanentnú prítomnosť ochrany životného prostredia vo verejnom priestore, sústredenie pozornosti občanov na tvorbu životného prostredia a v konečnom dôsledku mať čo najviac ekologicky zmyšľajúcich občanov.

O tom, že ekologické vedomie vo verejnosti pomaly rastie, svedčí informácia rezortu životného prostredia, že v priebehu roka 2016 adresovali občania na linku ministerstva „envirošpión“ 86 podnetov. To je o 33 podnetov viac ako v roku 2015. Najviac doručených podaní sa týkalo poškodzovania životného

prostredia, odpadového hospodárstva a nezákonného výrubu stromov.

Významným pilierom ochrany životného prostredia je spolupráca medzi občanmi a štátom. Nakoniec, pri porušovaní envirozákonov je obeťou každý obyvateľ krajiny.

„Envirošpión“ prispieva najmä k riešeniu problémov v oblasti zvýšenia kvality životného prostredia.

ENVIROSTRATÉGIA 2030

Ministerstvo životného prostredia SR v uplynulých dňoch zverejnilo prvý návrh stratégie environmentálnej politiky SR do roku 2030 – Envirostratégia 2030, ktorú vypracoval jeho Inštitút environmentálnej politiky na základe podnetov od 160 odborníkov a takmer 800 námetov od verejnosti. Dokument nastavuje systémové riešenia pre najväčšie environmentálne výzvy Slovenska, akými sú kvalita ovzdušia, odpady a lesy, ktoré majú ambíciu zlepšiť kvalitu životného prostredia a prispieť k zlepšeniu zdravia obyvateľstva.

Už dlhšie pociťujeme potrebu zjednotiť environmentálne pravidlá pre rôzne sektory, zlepšiť spoluprácu a vyriešiť kompetencie medzi rezortmi. Tieto otázky sú stále akútnejšie aj vzhľadom na problémy spojené s dôsledkami klimatickej zmeny, suchom, kvalitou ovzdušia, ochranou biodiverzity alebo environmentálnym vzdelávaním. Návrh novej envirostratégie považujem za dobrý základ pre vytváranie strategického rámca v oblasti ochrany životného prostredia. Zároveň oceňujem, že dokument vznikol v spolupráci s veľkým množstvom odborníkov z iných rezortov, odborných inštitúcií, podnikateľského sektora a občianskej spoločnosti.

Medzi hlavné opatrenia, ktoré majú ambíciu zlepšiť kvalitu životného prostredia a mnohokrát aj zdravia obyvateľstva, patrí zjednodušenie systému a dodržiavanie bezzásahovosti v najvyššom stupni chránených území, udržateľná ťažba dreva, podpora obehovej ekonomiky a motivačný systém poplatkov za odpad. Ďalšími opatreniami sú odklon od skládkovania, útlm výroby energie z uhlia a zavedenie environmentálnej výchovy do formálneho vzdelávania.